

BERLINER BEITRÄGE ZUR SKANDINAVISTIK

Titel/
title: *Språk og språkforhold i Sápmi*

Autor(in)/
author: Elisabeth Scheller

Kapitel/
chapter: »Samiska i Ryssland – planläggning
av en sociolingvistisk utredning«

In: Bull, Tove/Kusmenko, Jurij/Rießler, Michael (Hg.): *Språk og språkforhold i Sápmi*. Berlin: Nordeuropa-Institut, 2007

ISBN: 973-3-932406-26-3

Reihe/
series: Berliner Beiträge zur Skandinavistik, Bd. 11

ISSN: 0933-4009

Seiten/
pages: 173–200

Diesen Band gibt es weiterhin zu kaufen. This book can still be purchased.

© Copyright: Nordeuropa-Institut Berlin und Autoren.

© Copyright: Department for Northern European Studies Berlin and authors.

ELISABETH SCHELLER
Samiska i Ryssland – planläggning
av en sociolingvistisk utredning

Inledning

Artikeln ska ge en inblick i det planerade fältforskningsarbetet som jag kommer att genomföra i nordvästra Ryssland i samband med en större sociolingvistisk undersökning som ingår i *Kola Saami Documentation Project* (KSDP). Projektet finansieras av den tyska Volkswagenstiftung och drivs av Nordeuropa-Institut vid Humboldt universitet i Berlin i samarbete med Sámi dutkan/Samiska studier vid Umeå universitet, *Nacional'nyj Kul'turnyj Centr* ›Det Nationella Kulturcentret‹ (NKC) i Lujavv'r (Lovozero, Ryssland) och *Associacija Kol'skich Saamov* ›Kolasmernas Förbund‹ (AKS) i Murmansk. Huvudmålen är att genomföra en lingvistisk och en sociolingvistisk dokumentation av de hotade samiska språken på Kolahalvön samt att publicera läromaterial och samla in etnografiska uppgifter.¹

De samiska språkvarieteterna i Ryssland

Enligt den senaste folkräkningen som genomfördes i Ryssland 2002 talar 787 av de 1991 på ryskt territorium bosatta samer, samiska.² De samiska språkvarieteterna som huvudsakligen talas på Kolahalvön i nordvästra Ryssland, delas in i fyra grupper:

Kildinsamiska är den största samiska varieteterna och uppskattas ha mellan 500 och 700 språkutövare. *Skoltsamiska* (notozerosamiska) talas både i Finland och Ryssland. Av de ca 300–500 skoltsamiska språkutövarna är mellan 20 och 30 bosatta på ryskt territorium. *Tersamiska* (jokangasamiska) talas idag förmodligen av mindre än tio äldre personer.³ *Akkalasamiska* är den mest hotade östsamiska varieteterna och har antag-

¹ <http://www2.hu-berlin.de/ksdp>.

² http://www.perepis2002.ru/ct/html/ALL_oo_o8.htm,
http://www.perepis2002.ru/ct/html/ALL_oo_o6.htm.

³ SAMMALLAHTI 1998, 1–6.

ligen bara en äldre språkutövare kvar.⁴

Idag hotas alla fyra kolasamiska språkvarieteter av ett språkbyte från samiska till ryska.⁵ Det finns ingen ort i Ryssland där samerna är i majoritet och samiskan har inget naturligt utrymme i det ryskdominerade samhället. På grund av tvångsförflyttningar som framförallt genomfördes under 1950- och 1960-talet, är de ursprungliga samiska språk- och dialektgrupperna splittrade.⁶ De viktigaste språkdomänerna är familjen och renskötseln. Sedan 1987 har det funnits ett officiellt skriftspråk för kildinsamiska som är baserat på det kyrilliska alfabetet.⁷ Den ryska lagstiftningen garanterar samerna rätten att använda, bevara och utveckla sitt språk.⁸ Den praktiska realiseringen av denna rätt är dock starkt beroende av Rysslands sociala och ekonomiska situation samt av den domineranta befolkningens attityd gentemot samerna och de samiska språken som har en låg status i det ryskt dominerade samhället.⁹

Planläggning av en sociolingvistisk utredning

De siffror om antalet samiska språkutövare som framgår ur Ryska Federationens senaste folkräkning bygger på frivilliga uppgifter och självidentifikation.¹⁰ De förmedlar en mycket ofullständig bild av samiskans situation i Ryssland. Till exempel ger de statistiska uppgifterna varken information om vilka varieteter och dialekter som talas, hur mycket kunskaper i samiska de personer, som anser sig själva vara samisktalande, egentligen har, eller hur ofta och i vilka situationer de använder språket.¹¹

Syfte

Den planerade, mer omfattande undersökningen ska ge en bättre bild av samiskans situation i Ryssland idag. Ett annat syfte, som kan gynna den

⁴ Afanas'eva, Nina E. (ordförande i Associacija Kol'skich Saamov ›Kolasamernas Förbund‹ AKS), p.c.

⁵ SCHELLER 2004, 55–57.

⁶ AVDEEVA 2000, SERGEEVA 1995, 176.

⁷ KURUČ, AFANAS'eva och VINOGRADOVA 1995, 184.

⁸ Sojus sovetskich socialističeskich respublik 2003

⁹ SCHELLER 2004, 18, Egna observationer.

¹⁰ http://www.perepis2002.ru/ct/html/TOM_04_P2.htm (2007-01-19).

¹¹ http://www.perepis2002.ru/ct/html/ALL_00_08.htm (2007-01-19),

http://www.perepis2002.ru/ct/html/ALL_00_06.htm (2007-01-19).

samiska befolkningen mer praktiskt, är att kunna använda undersökningens resultat för att starta ett målinriktat språkrevitaliseringsarbete. Viktiga frågeställningar som undersökningen kommer att fokusera på är följande:

Vem talar samiska idag?

Till vilka sociala, yrkes- och åldersgrupper hör språkutövarna? Finns det personer som inte är av samiskt ursprung men som har kunskaper i samiska?

På vilken nivå behärskas språket?

Hur »väl« behärskar språkutövarna samiska? Hur bedömer enskilda individer sina egna språkkunskaper? Hur bedömer de sina familjemedlemmars kunskaper i samiska?

Hur utbredd är läs- och skrivkunnigheten på samiska?

I vilka sociala, yrkes- och åldersgrupper är läs- och skrivkunnigheten utbredd?

Vilket skriftspråk används?

Trots att det finns ett normerat officiellt skriftspråk för samiska råder det fortfarande oenighet inom den samiska gruppen om hur vissa samiska ljud ska skrivas.¹²

Vilka språk används i de samiska familjerna idag och hur såg det ut när den äldre generationen var ung?

Finns det familjer där samiska fortfarande används som vardagsspråk? Vilka familjemedlemmar talade/talar samiska med varandra? Har det skett ett språkskifte och i vilken utsträckning?

Var är de samiska språkutövarna bosatta idag och var talas olika samiska varieteter och dialekter?

På grund av tvångsflyttningar och urbanisering har de ursprungliga språk- och dialektområdena splittrats. Idag är samer som talar olika samiska varieteter och dialekter bosatta i centraliserade multinationella

¹² Mer information i: *ibid.*, 13–15.

samhällen.¹⁵

Är samiskans användning begränsad till speciella områden?

I vilken utsträckning används samiskan i olika samhällsfärer, som till exempel i skolan, på daghem, på arbetsplatser eller i det offentliga livet?

Vilken attityd har den samiska befolkningen gentemot sitt eget språk?

Vilken status har de kolasamiska språkvarieteterna inom den samiska gruppen jämfört med andra språk? Känner samerna sig diskriminerade när de talar samiska i offentligheten?

Hur stort är intresset för en revitalisering av samiskan?

Finns det intresse för att revitalisera samiska? Bland vilka grupper finns ett sådant intresse?

Metod

Utredningen kommer att omfatta en enkätundersökning och kompletterande kvalitativa intervjuer.

I. Enkätundersökning

Målet är att under våren 2007 dela ut 1000 enkäter till samer som är bosatta på Kolahalvön och på andra orter i Ryssland. Enkäter kommer även distribueras till kolasamer som bor utanför Ryssland idag.

I.1 Följebrev

Varje enkät följs av ett brev som riktar sig direkt till informanterna. Brevet informerar om vilken institution som leder undersökningen och namnger personer som kommer att genomföra den. Även utredningens

¹⁵ AVDEEVA 2000, 55–57.

syfte förklaras och vilken nytta resultaten kan ha för den samiska befolkningen. Följebrevet informerar också om hur enkäterna kommer att delas ut och samlas in, samt att informanterna ska vara äldre än 18 år för att kunna fylla i enkäterna själva. Föräldrar till barn som är yngre än 18 och äldre än tre år, ombes att fylla i enkäterna för eller tillsammans med sina barn. I brevet garanteras informanterna fullständig anonymitet och det meddelas att bara utredningens ledare kommer att veta vem som har fyllt i vilket formulär. Informanterna ska inte ange sitt namn på enkäten, de ombes dock i följbrevet att skriva sitt fullständiga namn på det igenklitrade kuvertet som innehåller den ifyllda enkäten. Utredningens ledare kommer senare att förse varje namn och enkät med en kod. Det ges även kontaktinformation i fall informanterna har frågor och funderingar rörande utredningen.

1.2 Enkät

Enkäten omfattar 15 sidor och består till största delen av frågor som informanterna besvarar genom att kryssa för olika svarsalternativ. Det finns dock även frågor som inte besvaras på detta sätt, utan genom att informanterna själva skriver ner sina svar. Enkäten inleds med en kort förklaring om hur den ska fyllas i. Formuläret är utarbetat på ryska och indelat i fem avsnitt: (1) Personliga uppgifter, (2) Kunskaper i samiska, (3) Språkbedömning, (4) Språkanvändning och (5) Språkattityd.

En kopia av enkäten (på ryska) är bifogad denna artikel.

(1) Personliga uppgifter

Avsnitt 1 består av frågor rörande informanternas kön, nationalitet, konfession, födelse-, uppväxt- och nutida bostadsort, arbetsplats, utbildning och familjära bakgrund. Frågorna berör också föräldrarnas, mor- och farföräldrarnas nationalitet, yrke och uppväxtort.

(2) Kunskaper i samiska

Det andra avsnittet ska reda ut om informanterna har kunskaper i samiska och vilken samisk varietet och dialekt de har kunskaper om.

Andra frågor handlar om var, av vem och när informanterna har lärt sig samiska. Det undersöks om informanterna har besökt en samisk daghemsgrupp och i vilken utsträckning de har fått undervisning i samiska i skolan, på universitetet eller på andra lärosäten. Frågorna berör även antalet undervisningstimmar i samiska och antal år informanterna har läst språket.

(3) Språkbedömning

I avsnitt tre ska informanterna, som anser sig själva vara samiskspråkiga, bedöma hur bra kunskaper i samiska de har i tal och skrift. Informanterna ska på liknande sätt bedöma sina närmaste familjemedlemmars kunskaper i samiska. Det finns även frågor om informanterna kunde ryska och/eller samiska när de började skolan och i vilken utsträckning de förstår äldre samisktalande.

(4) Språkanvändning

Det fjärde avsnittet handlar om vilka språk som används i informanternas hem och i kontakt med vilka familjemedlemmar, vänner och bekanta de har använt samiska förr och idag, samt i vilken utsträckning. Det finns även frågor som ska reda ut om samiskans användning påverkas av att till exempel icke-samisktalande är med i samtalsgruppen och om samiskan används i det offentliga livet, utanför samiskalektionerna i skolan, på arbetsplatser eller i kontakt med myndigheter. I avsnittet undersöks också informanternas möjligheter att läsa samiska böcker och lyssna på samisk radio eller musik. Det ingår även frågor om vilka tidningar/tidskrifter och/eller böcker på samiska informanterna har hemma samt hur ofta de läser och skriver på samiska. Ett annat förhållande som ska redas ut är vilket alfabet informanterna använder för att skriva på samiska och varför de använder just denna variant. Andra frågor handlar om vilka språk informanterna använder när de talar med sina husdjur, med barn eller vuxna samt när de är upprörda eller svär.

(5) Språkattityd

I sista avsnittet ska det undersökas vilken attityd informanterna har till det samiska språket, jämfört med ryska och andra språk. Informan-

terna ska även svara på frågor om de skulle vilja lära sig samiska och om de skulle vilja lära sig läsa och skriva på samiska om de inte kan det. I avsnittet utreds också om informanterna vill att deras barn och barnbarn ska lära sig samiska dvs. bli tvåspråkiga och varför. Det finns även en fråga om informanterna har förslag för vad som kan göras för att barnen eller barnbarnen lättare kan lära sig samiska och vad de själva har gjort för att nå upp till detta mål. Enkäten undersöker också om informanterna skulle vilja tala samiska på offentliga platser, som till exempel i affären, om det skulle finnas möjlighet till det. Informanterna ombes likaså att yttra sig om det förekommer att de helst inte vill tala samiska i offentligheten idag och varför. Sista frågan gäller språkrevitaliseringen och undersöker vad informanterna skulle tycka om det genomfördes ett försök att återinföra samiska som samtalsspråk i deras hemby.

2. Kvalitativa intervjuer

Enkätundersökningen kommer att kompletteras med kvalitativa intervjuer av både slumpmässigt utvalda personer och av specialister som jobbar eller på annat sätt befattar sig med det samiska språket. Det är även planerat att ta enskilda språkprov i form av ljudinspelningar för att testa hur informanternas språkbehärskning stämmer överens med uppgifterna som de själva lämnade i enkäten.

3. Arbetsplan

Utredningens arbetsprocess kan delas in i fem steg: (1) utveckling av enkäten, (2) förberedelser inför fältarbetet, (3) fältarbete/materialinsamling, (4) utvärdering och publikation, (5) utveckling av en revitaliseringsmodell för kildinsamiska. Ett sjätte steg ska i anslutning till utredningen vara ett praktiskt försök att revitalisera kildinsamiska.

(1) Utveckling av enkäten

Enkäten utarbetade jag bland annat med hjälp av frågeformulären

som Jon Todal använde i sitt avhandlingsarbete där han undersökte ämnet samiska som andraspråk för elever i grundskolan i Norge.¹⁴ Andra nyttiga källor var redovisningen av resultaten från en enkätundersökning som svenska staten genomförde 2005 bland samer angående det samiska språket i Sverige¹⁵ och enkäten som Nellja N. Naumova publicerade i sin avhandling om rysk-tyska emigranternas språkliga integration i sydöstra Tyskland.¹⁶ Värdefull kunskap förmedlar även Nikolaj B. Vachtins bok *Jazyki narodov Severa v XX veke. Očerki jazykovogo sdviga*. »De nordliga folkens språk under 1900-talet. En essä om språkbyte«. Vachtin beskriver hur olika nordliga folks språksituation undersöktes under den sovjetiska tidsperioden och hur liknande utredningar genomförs i Ryssland idag. Särskilt nyttigt är erfarenheterna av undersökningar angående språkbehärsningen som Vachtin diskuterar i sin bok.¹⁷

(2) Förberedelser inför fältarbetet

För att kunna arbeta effektivt med materialinsamlingen är det viktigt att förbereda fältarbetet noggrant. Det är nödvändigt att sammanställa en förteckning med adresser och telefonnummer till samer som är bosatta i Ryssland. Detta kommer att ske med hjälp av kolasamiska organisationer och ledare för olika samiska grupper. I Ryssland finns ingen samisk röstlängd, som till exempel i Sverige, där alla samer som har rätt att rösta i sametingsvalet är registrerade.

Innan enkäten kan kopieras upp och fördelas är det viktigt att testa den. I testgruppen ska helst personer från olika sociala, yrkes- och åldersgrupper ingå. Testpersonerna fyller i enkäterna och ger sina kommentarer och förbättringsförslag.

För att kunna garantera informanternas anonymitet måste det planeras hur enkäterna ska koda innan materialinsamlingen kan börja.

En annan viktig förberedelse är att informera den samiska befolkningen om utredningen, dvs. om vad som ska undersökas och varför, hur utredningen ska gå till och vad som kommer att ske med resultaten. Det är planerat att sprida informationen genom medier som till exempel

¹⁴ TODAL 2002 (vedlegg).

¹⁵ UTREDNINGEN OM FINSKA OCH SYDSAMISKA SPRÅKEN 2006, 521–545.

¹⁶ NAUMOVA 1999.

¹⁷ VACHTIN 2001, 88–160.

Lujavv'r's lokaltidning och Kolasamernas radio. Jag kommer även att genomföra informationsmöten där enkäten samt utredningens syfte presenteras, och där jag förklarar hur formuläret ska fyllas i. På de i december 2006 genomförda informationsföreläsningarna i Lujavv'r och i Murmansk, om bland annat tvåspråkighet och möjligheter för språkrevitalisering, nämnde jag redan den planerade utredningen.

(3) Materialinsamling

Det är planerat att genomföra fältarbetet under en tre månaders period från februari till maj 2007. En del kompletterande intervjuer och testinspelningar kommer att genomföras under utvärderingsperioden dvs. under sommaren och hösten 2007. Utdelningen och insamlingen av formulären kommer att ske personligen med hjälp av assistenter och genom olika samiska nätverk som till exempel det nationella kulturcentret i Lujavv'r. Ett mindre antal enkäter till samer som bor utanför Kolahalvön ska skickas ut med post.

(4) Utvärdering och publikation

Utvärderingen av enkäterna ska börja direkt i anslutning till materialinsamlingen under sommaren och hösten 2007 då även de första resultaten ska publiceras.

(5) Utveckling av en revitaliseringsmodell för kildinsamiska

Utredningens resultat tänker jag sedan använda för att utarbeta en revitaliseringsmodell för kildinsamiska, som är det största av de talade samiska varieteterna i Ryssland och som har bäst chans att överleva.¹⁸

(6) Praktiskt revitaliseringsförsök

Ett framtidsmål är att använda den utarbetade revitaliseringsmodellen i ett praktiskt revitaliseringsförsök. Till exempel vore det möjligt att skapa kildinsamiska språkmiljöer med hjälp av de kolasamiska familjesammanslutningarna *rodovye obščiny*, som strävar efter att bygga upp små samhällen, där olika generationer av samma släkt- och språkgrupp lever och försörjer sig tillsammans med hjälp av de traditionella samiska näringarna.¹⁹

¹⁸ SCHELLER 2004, 55–59.

¹⁹ JAKOVLEVA 2003, 35–36.

Administrativa utmaningar

När en så omfattande undersökning ska genomföras uppstår vissa svårigheter. Av tidigare genomförd fältforskning på Kolahalvön vet jag att många människor i Ryssland är upptagna med att klara olika vardagliga sociala och ekonomiska svårigheter. Därför är det oklart hur många informanter som överhuvudtaget kommer att fylla i och skicka tillbaka enkäten. Korrupktion och desorganisering är vanligt i Ryssland, även inom det samiska samhället. Många människor är misstänksamma mot politiska ledare och organisationer men även mot opolitiska föreningars verksamhet. Ur samtal med samer i Lujavv'r och Murmansk kom det fram att många människor inte är positivt inställda till att fylla i enkäter. För några år sedan genomförde en större samisk organisation i Lujavv'r en enkätundersökning för att samla in uppgifter om det samiska språket, vars resultat aldrig verkar ha offentliggjorts. Befolkningen är också kritisk inställd mot enkäten som har delats ut av samma organisation för att samla uppgifter till ett register av alla samer som är bosatta i Ryssland. Erfarenheterna från den sovjetiska tidsperioden men även från kontakten med ryska myndigheter och institutioner idag bidrar till den misstänksamhet som råder när det gäller att skriftligt lämna personliga uppgifter och yttranden.²⁰

På grund av det stora antalet informanter och enkätens längd hade det antagligen varit lättare att skicka ut formulären med post och få de frankerade svarsbrev tillbakaskickade. Jag anser dock att det är mest pålitligt att dela ut enkäterna personligen med hjälp av neutrala medarbetare. Detta höjer även chanserna betydligt att informanterna fyller i enkäterna. En annan positiv aspekt är kompensationen som består av en mer symbolisk summa som kommer att betalas ut till informanterna för varje ifylld enkät. I detta sammanhang är det dock viktigt att noggrant förklara syftet med utredningen för informanterna. Det finns en viss risk att kompensationen kan påverka enkätsvaren till exempel om informanterna tror att de måste ange att de har bra kunskaper i samiska för att kunna få kompensationen.

²⁰ Egna observationer.

Framtidsperspektiv

Än så länge har åtminstone kildinsamiska en bra chans att överleva. För att bevara språket krävs dock ett välplanerat och målinriktat revitaliseringsarbete samt bra kunskaper om språkets aktuella situation. Under arbetet med *Kola Saami Documentation Project* (KSDP), som har pågått på Kolahalvön i ungefär ett och ett halvt år, har jag fått ett intryck av att den samiska befolkningen allmänt är positivt inställd till att bevara sitt språk. På föreläsningarna om tvåspråkighet och möjligheter till språkrevitalisering som vi höll inom KSDP i december 2006 har även samiska ungdomar visat ett stort intresse för att lära sig och bevara sitt ursprungliga modersmål. Enskilda individers engagemang kan bidra en hel del till att bevara ett språk. Det är dock lika viktigt att ha tillgång till ekonomiska resurser för att till exempel kunna arrangera kurser i samiska, utveckla och publicera läromaterial, genomföra språkbad och skapa miljöer där samiskan kan användas naturligt som vardagsspråk. Tyvärr har KSDP inte möjlighet att finansiellt stödja sådana åtgärder. I projektets ram är det dock möjligt att dokumentera samiskans situation i Ryssland och därmed skapa en viktig förutsättning för en revitalisering av kildinsamiska. Det återstår dock att planera och genomföra själva revitaliseringsarbetet som borde börja omedelbart. Idag tillhör många kildinsamiska språkutövare den äldre generationen och med varje språkutövare försvinner inte bara en del av språket för alltid. När antalet äldre språkutövare minskar, avtar även den yngre generationens motivation att bevara sitt språk. I det samiska samhället i Ryssland där många medlemmar av den mellersta generationen inte har fört vidare sitt modersmål till sina barn, och där den äldre generationen använder språket mest naturligt²¹ är det, enligt min uppfattning, just samarbetet mellan den äldre och den yngre generationen som är en viktig förutsättning för att kunna revitalisera och bevara språket för framtiden.

²¹ SCHELLER 2004, 41f, Egna observationer.

Анкета

Код:

Исследование положения саамских языков в России, с целью создания возможности сохранения саамского языка.

Вопросы, на которые Вы не хотите отвечать, Вы можете пропустить.

Отвечайте, пожалуйста, следующим способом:

поставьте крестик в четырехугольнике выбранного ответа:

ответьте письменно на местах: _____

Если Вы желаете написать больше, чем позволяет место в анкете, Вы можете использовать место в конце анкеты. Напишите, пожалуйста, к какому вопросу относится Ваше дополнение.

1. Личные указания

Пол: женский мужской Дата рождения: _____

Национальность: саами русская/русский другая: _____

Религиозная принадлежность: _____

Место рождения: _____

Где Вы выросли: _____

Сегодняшнее место жительства: _____

Как давно Вы там живете: _____

Профессия отца: _____

Профессия матери: _____

Профессия дедушки со стороны отца: _____

Профессия бабушки со стороны отца: _____

Профессия дедушки со стороны матери: _____

Профессия бабушки со стороны матери: _____

Образование: _____

Какое учебное заведение Вы окончили: _____

Сегодняшнее занятие/работа: _____

Место работы: _____

Семейное положение:

- замужем/женат незамужем/неженат разведены
 гражданский брак (*совместное проживание*) вдова/вдовец

Сколько членов имеет Ваша семья? _____

(Люди, с которыми Вы проживаете.)

Сколько у Вас детей? _____

Сколько им лет? _____

Национальность мужа/жены/спутника жизни: _____

Национальность Вашей матери: _____

Национальность Вашего отца: _____

Национальность Вашей свекрови/ тещи: _____

Национальность Вашего свекра/ тестя: _____

Национальность Ваших детей: _____

Где выросли/ растут Ваши дети: _____

Где вырос Ваш отец: _____

Где выросла Ваша мать: _____

Где вырос Ваш дедушка со стороны отца: _____

Где выросла Ваша бабушка со стороны отца: _____

Где вырос Ваш дедушка со стороны матери: _____

Где выросла Ваша бабушка со стороны матери: _____

2. Сведения о знаниях саамского языка

Есть у вас знания саамского языка?

да нет

Если Вы ответили «да», какими саамскими диалектами Вы владеете и в какой степени?

кильдинский	☐ говорю	☐ понимаю	☐ не говорю, не понимаю
нотозерский	☐ говорю	☐ понимаю	☐ не говорю, не понимаю
йокангский	☐ говорю	☐ понимаю	☐ не говорю, не понимаю
бабинский	☐ говорю	☐ понимаю	☐ не говорю, не понимаю
северосаамский	☐ говорю	☐ понимаю	☐ не говорю, не понимаю
другой диалект: _____	☐ говорю	☐ понимаю	

Какими говорами Вы владеете?

Ловозерский	☐ говорю	☐ понимаю	☐ не говорю, не понимаю
Кильдинский	☐ говорю	☐ понимаю	☐ не говорю, не понимаю
Семиостровский	☐ говорю	☐ понимаю	☐ не говорю, не понимаю
Варзенский	☐ говорю	☐ понимаю	☐ не говорю, не понимаю
Вороньинский	☐ говорю	☐ понимаю	☐ не говорю, не понимаю
Мотовский	☐ говорю	☐ понимаю	☐ не говорю, не понимаю
Нотозерский	☐ говорю	☐ понимаю	☐ не говорю, не понимаю
Бабинский	☐ говорю	☐ понимаю	☐ не говорю, не понимаю
Йокангский	☐ говорю	☐ понимаю	☐ не говорю, не понимаю
Печенгский	☐ говорю	☐ понимаю	☐ не говорю, не понимаю
Пазретский	☐ говорю	☐ понимаю	☐ не говорю, не понимаю
Сонгельский	☐ говорю	☐ понимаю	☐ не говорю, не понимаю
Понойский	☐ говорю	☐ понимаю	☐ не говорю, не понимаю
Екостровский	☐ говорю	☐ понимаю	☐ не говорю, не понимаю
Масельгский	☐ говорю	☐ понимаю	☐ не говорю, не понимаю
Нявдемский	☐ говорю	☐ понимаю	☐ не говорю, не понимаю
Орвезерский	☐ говорю	☐ понимаю	☐ не говорю, не понимаю
Пяозерский	☐ говорю	☐ понимаю	☐ не говорю, не понимаю

другой говор: _____ говорю понимаю

нет говора, изучил/а саамский язык в школе

Научились ли Вы саамскому языку дома?

(Возможно отметить несколько вариантов.)

нет

да:

у матери у отца

у дедушки со стороны матери у бабушки со стороны матери

у дедушки со стороны отца у бабушки со стороны отца

у другого человека: _____

Какой был первый язык/какими были первые языки, которые Вы учили до 5 лет?

(Возможно отметить несколько вариантов.)

русский саамский: _____ говор коми

другой: _____

Какой язык/какие языки Вы выучили позже и сколько Вам было лет тогда?

Если Вы ходили в детский сад, как часто употреблялся саамский язык в Вашей группе?

всегда часто несколько раз в неделю несколько раз в месяц

несколько раз в году никогда я не ходил/а в детский сад

Ходили ли Вы в детском саду в саамскую группу?

нет

да, название детского сада: _____

(место) в: _____

Сколько лет вы ходили в саамскую группу в детском саду? ___лет

Учили/учите ли Вы саамский язык в школе?

нет

да, название школы: _____

(место) в: _____

Сколько лет Вы учили саамский язык в школе?

___лет с ___ до ___ класса

Сколько часов в недели преподавался/преподается саамский язык в Вашей школе?

___ часов

Почему Вы решили учить саамский язык в школе?

Учили ли Вы саамский язык в другом месте?

(Возможно отметить несколько вариантов.)

- нет
 да, в ПУ № 26 в Ловозере
 да, в Институте народов Севера в РГПУ им. А. И. Герцена
 да, в другом заведении: _____
 да, на курсах в: _____

Сколько лет и сколько часов в неделю преподавался саамский язык? ____ лет, ____ часов

Почему Вы решили учить саамский язык таким образом?

Сколько лет вообще вы учили саамский язык? ____ лет

Знаете ли Вы саамский язык с детства? да нет

Если Вы в какой-то степени владеете саамским языком, ответьте, пожалуйста, на следующие вопросы:

3. Оценка знаний языка

Говорите ли Вы по-саамски:

без трудностей с некоторыми трудностями с большими трудностями

Понимаете ли Вы по-саамски:

без трудностей с некоторыми трудностями с большими трудностями

Читаете ли Вы по-саамски:

без трудностей с некоторыми трудностями с большими трудностями

Пишите ли Вы по-саамски:

без трудностей с некоторыми трудностями с большими трудностями

Как, по Вашей оценке, члены Вашей семьи говорят по-саамски?

муж/ жена/ спутник жизни:

☐ свободно	☐ с некоторыми трудностями	☐ с большими трудностями
☐ понимает/понимал/а <u>но</u> не говорит/не говорил/а		☐ не говорит/не говорил/а
☐ не знаю		☐ не понимает/не понимал/а

Ваши дети:

☐ свободно	☐ с некоторыми трудностями	☐ с большими трудностями
☐ понимают/понимали / <u>но</u> не говорят / не говорили		☐ не говорят/не говорили
☐ не знаю		☐ не понимают/не понимали

Ваша мать:

☐ свободно	☐ с некоторыми трудностями	☐ с большими трудностями
☐ понимает/понимал/а <u>но</u> не говорит/не говорил/а		☐ не говорит/не говорила
☐ не знаю		☐ не понимает/не понимала

Ваш отец:

☐ свободно	☐ с некоторыми трудностями	☐ с большими трудностями
☐ понимает/понимал <u>но</u> не говорит/не говорил		☐ не говорит/не говорил
☐ не знаю		☐ не понимает/не понимал

Ваши братья и сестры:

☐ свободно	☐ с некоторыми трудностями	☐ с большими трудностями
☐ понимают / понимали <u>но</u> не говорят/не говорили		☐ не говорят/не говорили
☐ не знаю		☐ не понимают/не понимали

Ваш дедушка со стороны отца:

☐ свободно	☐ с некоторыми трудностями	☐ с большими трудностями
☐ понимает/понимал <u>но</u> не говорит/не говорил		☐ не говорит/не говорил
☐ не знаю		☐ не понимает/не понимал

Ваша бабушка со стороны отца:

☐ свободно	☐ с некоторыми трудностями	☐ с большими трудностями
☐ понимает/понимала <u>но</u> не говорит/не говорила		☐ не говорит/не говорила
☐ не знаю		☐ не понимает/не понимала

Ваш дедушка со стороны матери:

☐ свободно	☐ с некоторыми трудностями	☐ с большими трудностями
☐ понимает/понимал <u>но</u> не говорит/не говорил		☐ не говорит/не говорил
☐ не знаю		☐ не понимает/не понимал

Ваша бабушка со стороны матери:

- свободно с некоторыми трудностями с большими трудностями
 понимает/понимала но не говорит/не говорила не говорит/не говорила
 не знаю не понимает/не понимала

Какие у вас были знания саамского языка когда Вы пошли в школу?

- говорил/а и понимал/а свободно
 говорил/а и понимал/а с некоторыми трудностями
 говорил/а и понимал/а с большими трудностями
 понимал/а но не говорил/а
 понимал/а не много
 не говорил/а, не понимал/а

Знали ли Вы русский язык до того, когда Вы пошли в школу? нет да

Понимаете ли Вы саамский язык старшего поколения:

- свободно с некоторыми трудностями с большими трудностями

Как бы Вы оценили Ваши знания саамского языка?

- очень хорошие хорошие плохие очень плохие не знаю

4. Употребление языка

На каком языке Вы разговариваете дома?

- только на саамском чаще всего на саамском
 больше на саамском чем на русском на саамском и на русском
 больше на русском чем на саамском больше всего на русском
 только на русском на другом языке: _____

Как часто Вы разговариваете/разговаривали по-саамски:

с Вашей матерью?

в детстве:

- всегда часто иногда никогда не было матери

сейчас:

- всегда часто иногда никогда нет матери

с Вашим отцом?

в детстве:

всегда часто иногда никогда не было отца

сейчас:

всегда часто иногда никогда нет отца

с Вашей бабушкой со стороны отца?

в детстве:

всегда часто иногда никогда не было бабушки

сейчас:

всегда часто иногда никогда нет бабушки

с Вашим дедушкой со стороны отца?

в детстве:

всегда часто иногда никогда не было дедушки

сейчас:

всегда часто иногда никогда нет дедушки

с Вашей бабушкой со стороны матери?

в детстве:

всегда часто иногда никогда не было бабушки

сейчас:

всегда часто иногда никогда нет бабушки

с Вашим дедушкой со стороны матери?

в детстве:

всегда часто иногда никогда не было дедушки

сейчас:

всегда часто иногда никогда нет дедушки

с Вашими братьями и сестрами?

в детстве:

всегда часто иногда никогда не было братьев/сестер

сейчас:

всегда часто иногда никогда нет братьев/сестер

с Вашими детьми?

когда они были маленькими:

всегда часто иногда никогда не было детей

сейчас:

всегда часто иногда никогда нет детей

с Вашими внуками?

когда они были маленькими:

всегда часто иногда никогда нет внуков

сейчас:

всегда часто иногда никогда

с мужем/ с женой/ со спутником жизни?

всегда часто иногда никогда не было мужа/ жены/
спутника жизни

с другими родственниками?

в детстве:

всегда часто иногда никогда не было родственников

сейчас:

всегда часто иногда никогда нет родственников

Как часто Ваши родители разговаривали/разговаривают друг с другом по-саамски?

когда Вы были маленькой/им:

всегда часто иногда никогда не было родителей

сейчас:

всегда часто иногда никогда нет родителей

Есть ли у Вас друзья/ знакомые, с которыми Вы говорите по-саамски?

да, все да, большинство да, больше трех
 да, больше одного да, один/одна нет, никого

Если у Вас есть такие друзья/ знакомые, как часто Вы говорите с ними по-саамски?

всегда часто иногда очень редко

Почему?

Говорите ли вы с ними по-саамски если Вы в компании с людьми, которые не знают саамский язык?

да, потому,

что _____

нет, потому, что _____

Есть ли у Вас друзья/ знакомые, с которыми Вы говорите только по-саамски?

- все большинство больше трех больше одного
 один/одна нет, никого

Какие языки употребляются в Вашей семье, когда у Вас в гостях люди, которые знают саамский язык?

- саамский саамский и русский русский другой: _____

Какие языки употребляются в Вашей семье, когда у Вас в гостях люди, которые не знают саамский язык?

- саамский саамский и русский русский другой: _____

На каких языках Вы говорите со своими соседями?

- на саамском на саамском и на русском на русском
 на другом: _____

Какие языки Вы употребляете, при встрече с другими людьми, говорящих на саамском языке, в магазине, на почте или в других общественных местах?

- на саамском на саамском и на русском на русском
 на другом: _____

Почему Вы употребляете именно этот язык/ эти языки?

На каких языках Вы говорите с работниками администрации Вашего населенного пункта?

- на саамском на саамском и на русском на русском
 на другом: _____

На каких языках Вы говорите/ говорили с коллегами на работе, которые знают саамский язык?

- на саамском на саамском и на русском на русском
 на другом: _____

Почему Вы употребляете/ употребляли именно этот язык/ эти языки?

Случается ли, что Вы используете саамские слова или фразы, когда Вы говорите по-русски?

- всегда часто иногда никогда

В каких случаях Вы используете саамские слова/ фразы когда Вы говорите на русском языке ?

На каких языках Вы говорите/ говорили со своими одноклассниками:

во время уроков саамского языка: _____

во время других уроков: _____

на переменах: _____

в свободное время: _____

На каких языках Вы говорите/ говорили со своими учителями по саамскому языку:

во время уроков: _____

на переменах: _____

в свободное время: _____

Где в Вашем населенном пункте есть возможность читать книги или газеты/журналы по-саамски?

(Возможно отметить несколько вариантов.)

- дома в библиотеке в школе у родственников/друзей/знакомых
 в другом месте: _____ нигде

Какие книги или газеты/ журналы на саамском языке есть у Вас дома?

(Возможно отметить несколько вариантов.)

- учебники художественная литература газеты/журналы
 другие: _____ никакие

Не смотря на язык, как часто Вы читаете книги или газеты/журналы?

- каждый день минимум один раз в недели несколько раз в месяце
 несколько раз в 4-6 месяцев 1-2 раза в году никогда

Как часто Вы читаете книги или газеты/журналы на саамском языке?

- каждый день минимум один раз в недели несколько раз в месяце
 несколько раз в 4-6 месяцев 1-2 раза в году никогда

Как часто Вы пишете по-саамски?

- каждый день минимум один раз в недели несколько раз в месяце
 несколько раз в 4-6 месяцев 1-2 раза в году никогда

Если Вы пишете по-саамски, что Вы пишете?

(Возможно отметить несколько вариантов.)

- письма электронную почту сообщения по телефону (смс)
 заметки стихи рассказы другое: _____

Каким алфавитом Вы пользуетесь, когда Вы пишете по-саамски?

- русским алфавитом алфавитом с «h» и «j» алфавитом без «h» и «j»
 другим: _____

Почему Вы пользуетесь именно этим алфавитом?

Есть ли у Вас возможность слушать радиопередачи на саамском языке в Вашем населенном пункте?

- да нет

Если Вы ответили «да», какие это радиопередачи и как часто их передают?

Как часто Вы слушаете радиопередачи на саамском языке?

- стараюсь слушать каждую передачу слушаю минимум раз в неделю
 слушаю несколько раз в месяц несколько раз в 4-6 месяцев
 слушаю 1-2 раза в год никогда их не слушаю

Не смотря на язык, как часто Вы слушаете музыку?

- каждый день минимум один раз в недели несколько раз в месяце
 несколько раз в 4-6 месяцев 1-2 раза в году никогда

Как часто Вы слушаете саамскую музыку или йойки?

- каждый день минимум один раз в недели несколько раз в месяце
 несколько раз в 4-6 месяцев 1-2 раза в году никогда

На каких языках исполняется саамская музыка/ йойки, которые Вы слушаете?

(Возможно отметить несколько вариантов.)

- на кильдинском на нотозерском на йокангском на бабинском
 на северосаамском на русском на другом языке: _____

Какие языки Вы употребляете, когда Вы:

разговариваете с домашними животными: _____

разговариваете с детьми: _____

разговариваете со взрослыми: _____

возбуждены: _____

ругаетесь: _____

Когда Вы употребляете саамский язык?

(Возможно отметить несколько вариантов.)

- дома на работе в школе в тундре в магазине
 с родственниками на праздниках с друзьями/ знакомыми
 в другой обстановке: _____

5. Отношение к языку

Какой язык Вам нравится больше?

- саамский коми русский английский другой: _____

Почему Вам нравится именно этот язык?

Какое значение имеет для Вас саамский язык?

Если Вы не говорите на саамском языке, хотели ли бы Вы выучить его?

да, потому, что _____

нет, потому, что _____

Если Вы не умеете писать и читать на саамском языке, хотели ли бы Вы научиться этому?

да, потому, что _____

нет, потому, что _____

Как по Вашему мнению звучит саамский язык?

очень красиво красиво некрасиво очень некрасиво

Хотели бы Вы, чтобы ваши дети/ внуки выучили саамский язык?

очень хочу хочу не против не очень хочу

не хочу

Почему?

Какой диалект/ говор они должны учить?

Почему?

Что нужно сделать, чтобы дети/ внуки легче смогли выучить саамский язык?

Сделали ли Вы что-нибудь для этого?

Хотели ли Вы, чтобы Ваши дети/ внуки росли двуязычными или многоязычными?

- очень хочу хочу не против не очень хочу
- не хочу

Почему?

Если бы была возможность, хотели ли Вы говорить на саамском языке в общественных местах?

- очень хочу хочу не против не очень хочу
- не хочу

Бывает ли так, что Вы не хотите говорить на саамском языке в общественных местах?

- нет
- да, потому, что: _____

Если бы была попытка вновь ввести саамский язык как язык общения в Вашем населенном пункте, как бы Вы к этому отнеслись?

Спасибо большое за Вашу помощь!

Litteratur

- AVDEEVA, Larisa: »Geschichte und gegenwärtige Situation der Saami in Lujavr (Lovozero)«. I: SEIWERT, Wolf-Dieter (Utg.): *Die Saami. Indigenes Volk am Anfang Europas*. Deutsch-Russisches Zentrum zu Leipzig, 2000. 55–57.
- FEDERAL'NAJA SLUŽBA GOSUDARSTVENNOJ STATISTIKI. *Bilaga 2. Enkätmall*. URL: http://www.perepis2002.ru/ct/html/TOM_04_P2.htm (besucht am 19. 01. 2007).
- FEDERAL'NAJA SLUŽBA GOSUDARSTVENNOJ STATISTIKI. *Bilaga 5. Rysslands befolkning, nationalitetstillhörighet och språkkunskaper i ryska*. URL: http://www.perepis2002.ru/ct/html/ALL_00_06.htm (besucht am 19. 01. 2007).
- FEDERAL'NAJA SLUŽBA GOSUDARSTVENNOJ STATISTIKI. *Bilaga 6. Befolkningen i Ryssland. Språkkunskaper (förutom i ryska)*. URL: http://www.perepis2002.ru/ct/html/ALL_00_08.htm (besucht am 19. 01. 2007).
- JAKOVLEVA, Elena S. »Nekommerčeskaja organizacija maločislennogo naroda saami ›Rodovaja obščina – Kil'din««. I: *Nauka i biznes na Murmane* 4.37 (2003). 35–39.
- KURUČ, Rimma D., Nina E. AFANAS'EVA och Iraida V. VINOGRADOVA: *Pra-vila orfografii i punktuacii saamskogo jazyka*. Murmansk: Institut Jazykoznanija Rossijskoj Akademii Nauk Murmanskij Sektor Lingvističeskich Problem Finno-Ugorskich Narodnostej Krajnego Severa, 1995.
- NAUMOVA, Nellja Nikolajewna. *Rußlanddeutsche Spätaussiedler in Thüringen: eine empirische Untersuchung zu ihrer sprachlichen Integration*. 1999. URL: <http://viadrina.eu.v-frankfurt-o.de/~owl/NaumovaHTMLs/> (besucht am 04. 05. 2006).
- SAMMALLAHTI, Pekka: *The Saami Languages. An Introduction*. Kárášjohka: Davvi Girji, 1998.
- SHELLER, Elisabeth. »Kolasamiska – språkbyte eller språkbevarande? En sociolinguistisk studie av samernas språksituation i Ryssland«. D-uppsats. Sámi dutkan, Umeå universitet, 2004.
- SERGEEVA, Jelena: »The situation of the Sámi people in Kola«. I: GAY-IM, Eyassu och Kristian MYNTTI (Utg.): *Indigenous and tribal peoples*

rights – 1993 and after. (= *Juridica Lapponica*; II). Rovaniemi: Northern Institute for Environmental, Minority law, 1995. 176–188.

TODAL, Jon. »>...jos fal gáhttet gollegielat«. Vitalisering av samisk språk i Noreg på 1990-talet«. Avhandling (dr. art.) Tromsø: Det humanistiske fakultet, Universitet i Tromsø, 2002.

UTREDNINGEN OM FINSKA OCH SYDSAMISKA SPRÅKEN: *Att återta mitt språk. Åtgärder för att stärka det samiska språket.* (= Statens offentliga utredningar; 19). Stockholm: Fritze, 2006.

VACHTIN, Nikolaj B.: *Jazyki narodov Severa v XX veke. Očerki jazykovogo sdviga.* Sankt-Peterburg: Evropejskij universitet v Sankt-Peterburge, 2001.